

ЗВУКИ С, З, Ц

Артикуляція звуку С:

- губи розтягнуті в посмішку;
- зуби розкриті на декілька міліметрів трохи оголені;
- широкий кінчик язика за нижніми зубами;
- спинка язика піднімається до твердого піднебіння, чим утворює щілину;
- струмінь повітря проходить посередині спинки язика, по утвореному жолобку;
- м'яке піднебіння закриває прохід в носову порожнину;
- голосові зв'язки не вібрують.

Артикуляція звуку З:

- губи зуби розкриті на декілька міліметрів, трохи оголені;
- широкий кінчик язика за нижніми зубами;
- спинка язика розтягнуті в посмішку;
- піднімається до твердого піднебіння, чим утворює щілину;
- струмінь повітря проходить посередині спинки язика, по утвореному жолобку;
- м'яке піднебіння закриває прохід в носову порожнину;
- голосові зв'язки вібрують.

Артикуляція звуку Ц:

- губи розтягнуті в посмішку або набувають положення наступного голосного;
- зуби розкриті на декілька міліметрів, трохи оголені;
- кінчик язика за нижніми зубами;
- передня частина спинки язика утворює зімкнення з альвеолами, яке поступово переходить в щілину;
- м'яке піднебіння закриває прохід в носову порожнину;
- голосові зв'язки не вібрують.

Порушення вимови свистячих звуків

Сигматизм свистячих – вади вимови звуків с, с', з, з', ц, ц'

- **міжзубний** сигматизм, коли кінчик язика просувається між верхніми та нижніми різцями;
- **боковий** сигматизм, коли кінчик язика упирається в альвеоли, а струмінь повітря проходить між кутніми зубами та боковими краями язика;
- **носовий** сигматизм, коли корінь язика піднімається до м'якого піднебіння, яке опускається та утворює прохід для повітряного струменя, що видихається через ніс;

Парасигматизм – заміна звуків с, с', з, з', ц, ц' іншими звуками

- **губно-зубний** парасигматизм, коли нижня губа піднімається до верхніх різців і утворюється звук подібний до ф, в;
- **призубний** парасигматизм, коли кінчик язика упирається верхні та нижні різці, і заважає струменю повітря пройти вільно крізь зубну щілину(собака – “тобака”, зуби – “дуби”);
- **шиплячий** парасигматизм - заміна свистячих звуків звуками ш, ж (сумка – “шумка”, зима – “жима”);

Виправлення вад вимови свистячих звуків с, с', з, з', ц, ц'

Підготовчий етап є обов'язковим на шляху виправлення звуковимови, та включає в себе важливі компоненти, а саме: розвиток слухового сприймання, слухової уваги та пам'яті, розвиток фонематичного сприймання, розвиток дихання, розвиток артикуляційної моторики.

Для того щоб навчити дітей правильно вимовляти звуки нашої мови, необхідно перш за все навчити їх уважно слухати та чути мовлення оточуючих, тобто розвивати слухове сприймання. Розвиток слухового сприймання – важлива передумова формування звуковимови.

Починати слід з розвитку слухової уваги. Для розвитку слухової уваги доцільно використовувати найдоступніші для дитячого сприймання навколишні звуки: сигнали машин, голоси тварин, музичні звуки та ін. На прогулянках, під час ігор, на екскурсіях діти слухають, про що “говорять” вулиця, кімната, ліс, парк, музичні іграшки. (див. Логопедичні ігри та вправи)

Важливе місце в підготовчій роботі на шляху розвитку правильного мовлення повинна займати, так звана, артикуляційна гімнастика. Метою її є – відпрацювання правильних, чітких рухів органів мовлення, необхідних для правильної вимови даних звуків.

Вправи для підготовки артикуляційного апарату до постановки свистячих звуків

- “Лопатка”. Широкий язик висунути, розслабити, покласти на нижню губу. Слідкувати, щоб язик не тремтів. Утримувати 10-15 с.
- “Неслухняний язичок”. Широкий язик покласти на нижню губу та промовляти “пя-пя-пя”, неначе похлопувати свій “неслухняний язичок” верхньою губою.
- “Чисті зуби”. Посміхнутися, трохи відкрити рот. Кінчик язика за нижніми зубами виконує рухи праворуч-ліворуч, наче чистить зубки. Повторити 10-15 раз.
- “Гірка”. Рот відкрити. Бокові краї язика притиснути до верхніх кутніх зубів. Кінчиком язика доторкнутися до нижніх передніх зубів. Утримувати в такому положенні 15 с.
- “Трубочка”. Висунути широкий язик. Бокові краї язика завернути угору. Подмухати в отриману трубочку. Виконувати в повільному темпі 10 разів.
- “Язичок-футболіст”. Запропонуйте дитині подути на ватний чи паролоновий мячик, так, щоб він покотився у ворота (їх можна зробити з дроту, або намалювати). Дитина повинна посміхнутися та покласти широкий язик на нижню губу, і, неначе вимовляючи звук [ф] дути на кінчик язика.

Постановка свистячих звуків

Починати роботу над корекцією свистячих звуків треба з постановки звуку с.

- **При міжзубному сигматизмі**, коли кінчик язика просувається між верхніми та нижніми різцями, треба запропонувати дитині зблизити зуби, губи розтягнути в посмішку та в такому положенні спробувати вимовити подовжений звук с. Логопед при постановці звуку с користується спеціальним зондом, яким натискує на кінчик язика, опускаючи його таким чином за нижні різці. Утримуючи язик в такому положенні дитині пропонується подовжено повторити звук с.
- **При губно-зубному парасигматизмі**, коли нижня губа піднімається до верхніх різців і утворюється звук подібний до ф, в, треба запропонувати дитині розкрити губи, дещо розкрити зуби, утворивши щілину між різцями та подовжено вимовити звук с. Можна допомогти дитині, притримуючи своєю рукою її нижню губу, оголивши таким чином її різці.
- **При призубному парасигматизмі**, коли кінчик язика упирається верхні та нижні різці, і заважає струменю повітря пройти вільно крізь зубну щілину, слід запропонувати дитині тримати передній край язика між нижніми та верхніми різцями, широко розпластавши його. У такому положенні язика, видихаючи повітря, дитина відчує його струмінь на кінчику язика, та відтворить звук, схожий на шепеляве (міжзубне) с. Після цього, широкий передній край язика, за допомогою шпателя або спеціального логопедичного зонду треба відсунути за нижні різці.
- **При боковому сигматизмі**, коли кінчик язика упирається в альвеоли, а струмінь повітря проходить між кутніми зубами та боковими краями язика, треба спочатку навчити дитину дути з просунутим між губами широко

розпластаним переднім краєм язика. Після цього вчити дитину дути перемістивши передній край язика у міжзубне положення. І тільки тоді, коли дитина навчиться спрямовувати повітряний струмінь посередині язика, за допомогою шпателя або спеціального логопедичного зонду треба відсунути широкий передній край язика за нижні різці.

- **При носовому сигматизмі**, коли корінь язика піднімається до м'якого піднебіння, яке опускається та утворює прохід для повітряного струменя, що видихається через ніс, треба добре попрацювати над формуванням правильного видиху повітряного струменя через середину ротової порожнини (див. Вправи на розвиток дихання). Треба навчити та закріпити вміння дитини відчувати повітряний струмінь на кінчику свого язика, просунутого між зубами. Коли язик достатньо закріпиться в такому положенні, можна поступово переводити його кінчик за нижні різці, після чого тимчасова шепелява вимова заміниться на правильну артикуляцію звука с.

- **При шиплячому парасигматизмі** дитину необхідно відучити від звички напружувати язик та відтягувати його у глибок рота. З цією метою рекомендується якомога довше затриматися на стадії міжзубної вимови звука с у складах, словах та фразах. Коли язик остаточно закріпиться у такому положенні, можна поступово переводити кінчик язика за нижні різці, що зазвичай відбувається автоматично.

Коли звук с буде поставлено, слід переходити до постановки звука з.

При постановці звука з слід звернути увагу дитини на участь голосу при вимовлянні цього звуку. Це легко зробити поклавши долоню дитини на свою шию і вимовивши подовжено спочатку звук с-с-с, а потім звук з-з-з. Таким чином дитина відчує вібрацію ваших голосових зв'язок при вимові звука з. При постановці звука ц можна запропонувати дитині пограти в гру "Всі сидять тихо!" Для цього розтягнути губи в посмішку, прикласти вказівний пальчик до губ і вимовити звуки "тс-тс-тс", а потім швидше "тс-ц-ц".